

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра туризму

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КРАСНОБОКА ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 338.48

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
«ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В
УКРАЇНІ»**

Подається на здобуття освітнього ступеня *бакалавр*
кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне
джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

Тищенко Світлана Володимирівна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ	6
1.1. Визначення та ознаки екологічного туризму	6
1.2. Місце та значення екологічного туризму в економіці регіону	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	16
2.1. Аналіз основних тенденцій розвитку екологічного туризму та оцінка ресурсного потенціалу у країні	16
2.2. Аналіз проблем функціонування екологічного туризму	25
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТОМ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	28
3.1. Удосконалення організаційно-правової структури управління екологічним туризмом.	28
3.2. Оцінка екотуристської ємності та пропускної спроможності особливо охоронюваних природних територій	28
ВИСНОВОК	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37
ДОДАТКИ	

АНОТАЦІЯ

Краснобока В.С. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 242 – «Туризм». – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Метою дослідження є вивчення потенціалу екологічного туризму в Україні та аналіз перспектив його розвитку.

У першому розділі розглянуто теоретично-методичні основи розвитку екологічного туризму. Другий розділ аналіз основних тенденцій розвитку екологічного туризму та оцінку ресурсного потенціалу у країні, а також аналіз проблем функціонування екологічного туризму. В третьому розділі обґрунтовано шляхи удосконалення організаційно-правової структури управління екологічним туризмом та оцінено екотуристську ємність та пропускну спроможність особливо охоронюваної природної території.

За результатами роботи зроблено щодо перспектив розвитку екологічного туризму в Україні.

Ключові слова: екологічний туризм, розвиток, потенціал, організаційно-правова структура, екотуристська ємність.

SUMMARY

Krasnoboka V.S. Prospects for the development of ecological tourism in Ukraine.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 242 - "Tourism". – Polis National University, Zhytomyr, 2023.

The purpose of the study is to study the potential of ecological tourism in Ukraine and analyze the prospects for its development.

The first chapter examines the theoretical and methodological foundations of the development of ecological tourism. The second section is an analysis of the main trends in the development of ecological tourism and an assessment of the resource potential in the country, as well as an analysis of the problems of the functioning of ecological tourism. In the third chapter, the ways of improving the organizational and legal structure of the management of ecological tourism are justified and the ecotourism capacity and carrying capacity of the specially protected natural territory are evaluated.

Based on the results of the work, the prospects for the development of ecological tourism in Ukraine were made.

Key words: ecological tourism, development, potential, organizational and legal structure, ecotourism capacity.

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні тенденції розвитку туризму свідчать про його все більший вплив на світову економіку та використання природних ресурсів країн і регіонів. Туризм стає великою галуззю народного господарства, спрямованою на задоволення специфічних потреб населення. Ці потреби задовольняються не лише туристичними підприємствами, а й підприємствами інших галузей, що робить туризм важливим фактором для розвитку народногосподарського комплексу та має значний вплив на природні ресурси.

Умови глобалізації викликають особливу актуальність проблеми розвитку галузей економіки, які приносять дохід країні. Це стосується і України, де розвиток таких галузей ставиться у пріоритет для подолання системної кризи. Тому основним напрямом економічної політики України має стати сучасна діяльність, спрямована на перетворення вітчизняного туристичного продукту на ринковий, поліпшення державної інформаційно-регуляторної системи та створення умов для комерціалізації та просування українських виробників туристичного продукту на внутрішні та зовнішні ринки.

Україна, як країна з багатим природним фондом, має величезний потенціал для розвитку екотуризму, що сприятиме збереженню природних ресурсів, підвищенню екологічної свідомості та розвитку соціально-економічного благополуччя місцевих громад.

Питанням розвитку екологічного туризму присвячені праці таких вітчизняних вчених, як: С. Бардаш [2], В. Гетьман [4], О. Горпиненко [6], М.Зайченко [8], Ю. Козаченко [10], О. Любіцева [12], Ю. Миронов [15], І.Посохов [19], О. Роцин [21] та інші.

Метою кваліфікаційної роботи є вивчення потенціалу екологічного туризму в Україні та аналіз перспектив його розвитку.

Для досягнення поставленої мети варто вирішити наступні **завдання**:

1. Розглянути визначення та ознаки екологічного туризму.
2. Дослідити місце та значення екологічного туризму в економіці регіону.
3. Провести аналіз основних тенденцій розвитку екологічного туризму та оцінка ресурсного потенціалу у країні.
4. Дослідити проблеми функціонування екологічного туризму.
5. Обґрунтувати шляхи удосконалення організаційно-правової структури управління екологічним туризмом.
6. Оцінити екотуристську ємність та пропускну спроможність особливо охоронюваних природних територій.

Об'єкт дослідження – екологічний туризм в Україні.

Предмет дослідження – теоретико-методичні аспекти особливостей розвитку екотуризму.

Під час виконання роботи було застосовано такі **методи наукового дослідження**: логічно-діалектичні методи наукового пізнання, а також метод логічного узагальнення, аналізу, графічний та табличний та інші.

Практична цінність одержаних результатів полягає у тому, що дослідження надасть можливість зрозуміти потенціал екологічного туризму в Україні, виявити проблемні аспекти його розвитку та запропонувати рекомендації щодо поліпшення стану справ в цій галузі. Отримані результати можуть бути використані у практичній діяльності туристичних компаній, органів влади та інших зацікавлених сторін для збільшення ефективності розвитку екологічного туризму в Україні.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів та висновків, що викладені на 45 сторінках друкованого тексту. Матеріали роботи містять 6 рисунків, 3 таблиці та 4 додатки, список використаних джерел із 35 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Визначення та ознаки екологічного туризму

За даними ЮНВТО [25], екотуризм – одна з форм туризму, яка займає лідируючі позиції за популярністю та темпах розвитку. Його популярність зросла через збільшений попит на стійкий туризм (англ. sustainable tourism). Стійкий розвиток туризму включає економічні, соціальні та екологічні аспекти розвитку, що задовольняють поточні потреби суспільства, не завдаючи шкоди майбутнім поколінням.

У грудні 2012 року Генеральна Асамблея ООН прийняла резолюцію, яка підтримує екотуризм як засіб для боротьби з бідністю та збереження навколишнього середовища. Ця резолюція визнає, що екотуризм має великий потенціал у збереженні та охороні біорізноманіття, а також у раціональному використанні природних, рекреаційних і культурних ресурсів. Заохочуючи участь місцевих громад та туристів, екотуризм сприяє збереженню природних та культурних цінностей [32].

Зростання усвідомлення про крихкість культурної та природної спадщини призводить до зростаючої актуальності розвитку екологічного туризму в світі [2, с. 484].

Аналіз літературних та інформаційних джерел показав, що термін «екологічний туризм» має багато синонімів, де слово «екологічний» може бути замінене іншими термінами, такими як «природний», «зелений», «сільський», «аграрний», «сільськогосподарський», «біологічний», «рекреаційний», «альтернативний», «стійкий» або «сталий» туризм.

Разом з тим, варто відмітити, що єдиного більш-менш узгодженого розуміння феномену екологічного туризму наразі не існує.

В переважній більшості автори зазначають, що:

– розвиток екологічного туризму в Україні вважається одним із найперспективніших способів поліпшення стану природно-заповідного фонду та інших природних територій. Організація екологічного туризму сприяє збереженню природно-заповідного фонду країни, створенню нових заповідних територій, підвищенню екологічної свідомості туристів, позитивно впливає на економічну ситуацію в регіонах та надає можливості для просування країни за кордоном. Основним перевагою екологічного туризму є його низькі витрати, оскільки він не потребує значних інвестицій. Завдяки постійному розвитку і вдосконаленню цього виду туризму, він може стати конкурентоспроможним в Україні;

– на сьогодні екологічний туризм є особливим і перспективним видом туризму в Україні, який може продовжувати свій успішний розвиток навіть у період загального економічного спаду. Він заслуговує пильної уваги і серйозних заходів для свого подальшого розвитку, як з боку адміністративних органів, так і з боку самого населення.

Отже, більшість дослідників розглядають екологічний туризм як форму подорожей, яка направлена на відвідування природного середовища, включаючи недоторкані території та заповідні об'єкти, а також культурні пам'ятки. Вони наголошують на важливості чутливого ставлення до природи та мінімізації негативного впливу на неї. Це є обов'язковою умовою для тих, хто вважає «екотуризм» активним способом відпочинку та культурної рекреації в природному середовищі.

Разом з тим існують й інші визначення екотуризму, які підкреслюють його різноманітність і полемічність.

Основні визначення екотуризму включають наступне:

– екотуризм є напрямком туризму, що активно використовує природно-рекреаційні ресурси та спрямований на еколого-просвітницьку рекреаційну діяльність [12];

– всі він охоплює всі види туризму, які спрямовані на збереження природного довкілля, включаючи заповідні ландшафти, розвиток гармонійних

відносин з місцевим населенням та органами самоврядування, а також поліпшення фінансово-економічного стану регіонів [16];

– визначення також включає всі природні форми туризму, де головним мотивом для туристів є спостереження та оцінка природи, а також традиційні культури, які існують в природних територіях [31];

– екотуризм розглядається як відповідальна подорож до природних дестинацій, яка зберігає навколишнє середовище та покращує добробут місцевого населення [33];

– він також може бути подорожжю до незайманих та зазвичай захищених місць, яке сприяє вихованню мандрівників, збереженню навколишнього середовища, економічному та політичному розвитку місцевих громад, а також розвитку поваги до різних культур світу у подорожуючих [27];

– екотуризм активно сприяє збереженню природної та культурної спадщини, включаючи корінні та місцеві громади, розробку та використання місцевих природних ресурсів, а також сприяння їх благополуччю. Він інтерпретує природну і культурну спадщину для відвідувачів [30];

– екотуризм також може бути подорожжю до відносно непорушених природних територій для дослідження флори та фауни, отримання задоволення або надання добровільної допомоги місцевим жителям [34];

– він також може включати будь-яку форму туризму, що розглядається як екологічно чиста та має брендовий характер [26].

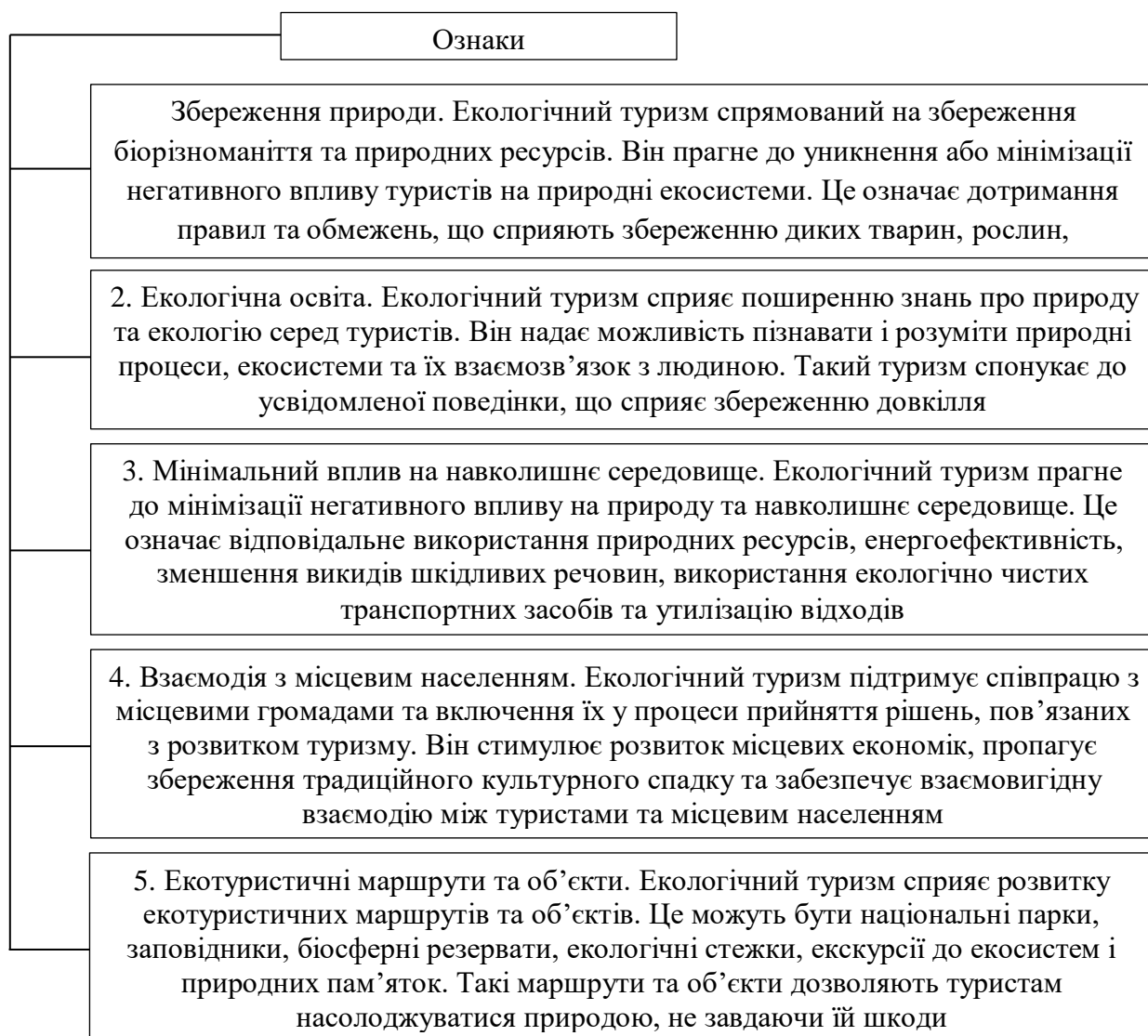
Отже, екологічний туризм – це споживання рекреаційно-пізнавальних послуг туристами під час перебування на природоохоронних та інших природних територіях, таких як ліси, лісостепи, степи, узбережжя водойм. Головна умова такого туризму – безумовне дотримання туристами норм екологічної поведінки.

На нашу думку, екологічний туризм це – вид активного відпочинку, який відбувається у недоторканих та природоохоронних територіях. Він має науково-пізнавальні, культурно-виховні та спортивно-оздоровчі функції, проте його основна увага зосереджена на зв'язках між природним та

соціальним середовищем. Екологічний туризм дає змогу усвідомити наслідки антропогенного тиску на природу і набути навичок гармонійних стосунків між людиною та природою.

Екотуризм полягає у формі подорожей та відпочинку, що зосереджена на природних та екологічно чистих областях. Він враховує та сприяє збереженню природи, захисту біорізноманіття та збалансованому розвитку. Основні ознаки екотуризму згруповані на рис.1.1.

Рис. 1.1. Основні ознаки екологічного туризму

Джерело: власна розробка автора

Ці ознаки сприяють розвитку туризму, що більш екологічно стабільний, економічно вигідний та соціокультурно прийнятний. Загалом, екотуризм

сприяє створенню балансу між розвитком туризму та охороною природи, забезпечуючи сталий розвиток та збереження довкілля для майбутніх поколінь.

Варто також зазначити, що на формування екотуризму впливає ряд факторів, основні з яких згруповані в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Фактори, що впливають на розвиток екотуризму

№ п/п	Фактор	Характеристика
1.	Зростаючий попит мешканців українських міст та іноземців на відпочинок у сільській місцевості.	Багато людей, особливо тих, хто проживає у великих містах, шукають можливостей для відпочинку в природному середовищі, подальшого спокою та віддаленості від шуму та стресу міського життя.
2.	Унікальна історико-етнографічна спадщина українських сіл.	Україна має багатий культурний спадок, пов'язаний з традиціями, ремеслами, народною музикою та народними звичаями. Це створює можливості для туристів дізнатися більше про українську культуру та спілкуватися з місцевими жителями.
3.	Багаті рекреаційні ресурси.	Сільська місцевість надає можливості для різноманітних видів активного відпочинку, таких як піші прогулянки, велосипедні поїздки, риболовля, водні види спорту та багато іншого. Це приваблює людей, які цінують активний спосіб життя та бажають насолодитися природою.
4.	Екологічна чистота сільської місцевості.	Багато сільських районів України ще зберегли природну красу, недоторкані ліси, річки та озера. Це привертає людей, які прагнуть відпочити в екологічно чистому середовищі та насолодитися природою без забруднення.
5.	Відносно вільний сільський житловий фонд для прийому туристів.	Багато сільських будинків та фермерських господарств мають вільний житловий фонд, який можна використовувати для розміщення туристів. Це надає можливість для розвитку гостьового сектору та залучення туристів до сільського господарства.
6.	Наявність вільних трудових ресурсів для обслуговування туристів.	У сільській місцевості можуть бути наявні місцеві мешканці, які зацікавлені у роботі в сфері туризму та обслуговування гостей. Це створює нові можливості працевлаштування для місцевих жителів та сприяє розвитку сільської економіки.
7.	Традиційна гостинність господарів та доступна ціна за відпочинок	Україна відома своєю традиційною гостинністю, особливо в сільській місцевості. Місцеві жителі радо зустрічають гостей та допомагають їм познайомитися з місцевими традиціями та культурою. Крім того, сільський туризм зазвичай має більш доступну ціну, ніж туризм у містах.

Продовження табл. 1.1

8.	Можливість надання комплексу додаткових послуг	Сільський зелений туризм надає можливість для надання різноманітних додаткових послуг, таких як екскурсії, риболовля, збирання ягід і грибів, катання на конях та інші активності. Це допомагає розширити варіативність та привабливість сільського туризму.
----	--	--

Джерело: складено за [14]

Усі ці фактори спільно впливають на формування екотуризму як сталого туристичного напрямку, спрямованого на збереження природи, підтримку місцевих спільнот та просування екологічної свідомості.

Отже, екотуризм є особливим видом туризму, який спрямований на збереження природи та сприяння сталому розвитку. Він надає можливість туристам насолоджуватися природними красотами, вивчати унікальні екосистеми та взаємодіяти з місцевими спільнотами

1.2. Місце та значення екологічного туризму в економіці регіону

Екотуризм має значну роль у розвитку економіки регіону. Він може стати важливим джерелом доходів та забезпечити створення нових робочих місць (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Значення екологічного туризму в економіці регіону

№ п/п	Значення	Опис
1.	Збільшення туристичного потоку	Екотуристи часто шукають природні та екологічно чисті місця для відпочинку та дослідження. Розвиток екотуризму привертає туристів до регіону, збільшуючи туристичний потік. Це сприяє зростанню числа відвідувачів, що залежно від розміру регіону може мати значний економічний вплив
2.	Стимулювання малих підприємств та місцевих підприємців	Екотуризм сприяє розвитку малих підприємств та підприємницьких ініціатив. Місцеві жителі мають можливість відкрити готелі, ресторани, туристичні агентства, магазини з сувенірами та інші послуги, що задовольняють потреби екотуристів. Це стимулює економічне зростання та створює нові робочі місця

Продовження табл.1.2

3.	Збільшення обсягу інвестицій	Розвиток екотуризму привертає інвестиції у регіон. Інвестори розуміють потенціал екологічних ресурсів та привабливість природи для туристів. Вони можуть інвестувати у побудову і розвиток готелів, інфраструктури, ресторанів, екотуристичних об'єктів та інших туристичних послуг. Це сприяє економічному зростанню регіону
4.	Збереження природних ресурсів та культурної спадщини	Екотуризм сприяє збереженню природних ресурсів та культурної спадщини регіону. Охорона природних об'єктів та екосистем, включаючи ліси, озера, гори, водоспади тощо, є важливим аспектом екотуризму. Також він сприяє збереженню традиційної культури та способу життя місцевих громад
5.	Розподіл доходів	Екотуризм може сприяти більш справедливому розподілу доходів в регіоні. Залучення місцевих жителів до екотуристичних проєктів, як працівників або підприємців, дає змогу їм отримувати прибуток від розвитку туризму та покращує соціально-економічний статус громади в цілому

Джерело: складено за [15; 21]

Таким чином, екотуризм може стати суттєвим джерелом доходів для регіону, забезпечуючи розвиток малого бізнесу, залучення інвестицій, збереження природи та культурної спадщини, а також поліпшення якості життя місцевих громад.

В рамках даного дослідження варто зазначити, що законодавчими актами України, що регулюють екологічний туризм, є:

1. Конституція України, що гарантує право громадян на охорону навколишнього природного середовища та створення сприятливих умов для туризму.

2. Закон України «Про туризм», що встановлює загальні принципи регулювання туризму, включаючи положення, які стосуються збереження природи та розвитку екологічного туризму.

3. Закон України «Про особисте селянське господарство», що регулює діяльність особистих селянських господарств, які можуть займатися екологічним туризмом та надавати послуги для туристів у сільській місцевості.

4. Проект Закону України «Про сільський зелений туризм» [20].

Даний проект було прийнято Постановою Верховної Ради № 2179 від 16.11.2004 р. Він встановлює правові, організаційні та соціально-економічні засади розвитку екологічного туризму в Україні. Цей Закон спрямований на забезпечення прав громадян, таких як свобода пересування, відпочинок, охорона здоров'я, збереження довкілля та задоволення духовних потреб, під час здійснення туристичних подорожей.

Проект Закону визначає основні принципи раціонального використання туристичних ресурсів і регулює відносини, пов'язані з організацією та здійсненням екологічного туризму на всій території України. Серед специфічних особливостей, відображених у проекті Закону, можна виділити:

- зміни щодо ліцензування туристичної діяльності, включаючи обов'язковість або необов'язковість ліцензування окремих видів екологічного туризму;
- регулювання питань, пов'язаних з необхідністю професійної підготовки суб'єктів, що забезпечують та здійснюють діяльність у сфері екологічного туризму;
- розробка нових типів договорів та уточнення їх змісту, що укладаються між суб'єктом діяльності цього виду та туристом;
- встановлення вимог щодо надання послуг екологічного туризму, включаючи стандарти для приміщень, санітарно-гігієнічних умов, протипожежної безпеки, обслуговуючого персоналу, умов харчування, реєстрації відпочивальників, страхування майна та цивільної відповідальності господарів.

5. Ще одним нормативним регулюючим документом є Указ Президента України № 1356 від 20.12. 2000 р. «Про основні засади розвитку соціальної сфери села», що визначає стратегічні принципи розвитку сільських територій в Україні. У цьому указі одним із засобів розвитку виділяється «розвиток підсобної діяльності у сфері туризму (зеленого туризму)» та надання пріоритету «питанням відродження національної культури, звичаїв, традицій та обрядів, розвитку народних ремесел». Це свідчить про важливість розвитку

туристичної діяльності в сільських районах для збереження та відродження національної культурної спадщини та підтримки соціально-економічного розвитку сільських громад.

6. Інші нормативно-правові акти.

Новий етап розвитку екотуризму є прийняття «Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» [24], що визначило його пріоритетність та дало можливість залучити інвестиційні ресурси до рекреаційно-туристичного підприємництва, приватного сектору та допоміжної діяльності.

На основі дослідження законодавства України стосовно екотуризму можна виділити наступні основні напрями державної політики для подальшого ефективного розвитку цієї сфери:

1. Удосконалення правових засад регулювання відносин у галузі екотуризму. Це включає розробку та впровадження спеціальних законодавчих актів, які регулюють діяльність екотуризму, забезпечують правовий захист учасників цієї галузі та сприяють створенню сприятливих умов для розвитку.

2. Визначення екотуризму як вагомої ланки туристичної індустрії України. Це передбачає заохочення національних та іноземних інвестицій у цю сферу, створення нових робочих місць і підтримку розвитку внутрішнього та в'їзного екотуризму. Метою є перетворення екотуризму в конкурентоспроможну галузь туристичної індустрії.

3. Створення сприятливих умов для розвитку екотуризму шляхом гармонізації та спрощення податкового, валютного, митного та інших видів регулювання. Також важливим є підтримка інноваційних напрямів туристичної діяльності в цій сфері.

4. Заохочення громадян України до участі в розвитку сфери екотуризму як додаткового джерела доходів громадян, місцевих та державних бюджетів. Це може здійснюватися через надання пільг, підтримку підприємницької діяльності, навчання та консультування.

5. Врахування попиту споживачів на окремі види послуг екотуризму при розробці та затвердженні місцевих та загальнодержавних програм розвитку регіонів. Це допомагає забезпечити відповідність туристичних послуг потребам туристів і підвищує їх привабливість.

Ці напрями політики визначаються з метою підтримки, розвитку та стимулювання сектору екотуризму в Україні, сприяють створенню сприятливого середовища для розкриття потенціалу цієї галузі та залучення інвестицій.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз основних тенденцій розвитку екологічного туризму та оцінка ресурсного потенціалу у країні

Україна має сприятливі умови для розвитку туризму через різноманітні природні, історико-культурні, матеріальні і людські ресурси. Природні туристичні ресурси включають компоненти природного середовища, які приваблюють туристів своїми привабливими властивостями. Такі ресурси можуть бути геологічними, геоморфологічними (рельєфом), гідрологічними (водними), кліматичними, флористичними та фауністичними.

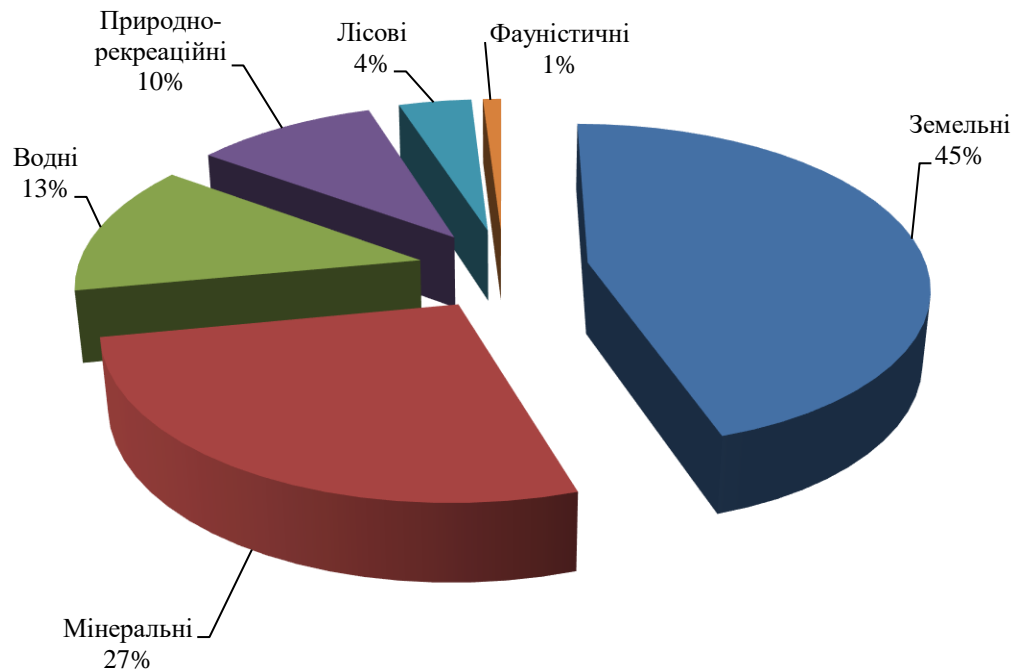
Є думка, що саме природні ресурси є основою, яка формує туристичний інтерес до певної території. Проте це твердження не є однозначним, оскільки формування інтересу до різних територій залежить від мотивації самого туриста. Залежно від індивідуальних мотивів туристів, інші ресурси можуть відігравати важливу роль у формуванні інтересу до певних туристичних місць.

У компонентній структурі ресурсів України найбільшу частку складають земельні ресурси, які становлять 45% від загального ресурсного потенціалу. На другому місці знаходяться мінеральні ресурси, які складають 27%, після них йдуть водні ресурси з 13% та природні рекреаційні ресурси з 10%. Найнижчий рівень потенціалу спостерігається у лісових ресурсів, які становлять 4%, а також у фауністичних ресурсах, які складають лише 1% (рис.2.1).

Україна має значні водні ресурси, серед яких особливе значення мають Чорне та Азовське моря. Також на території України протікають близько 30 тисяч річок, серед яких найбільшими є Дніпро (третя за довжиною ріка в Європі), Дністер, Дунай, Південний Буг та Сіверський Донець. Річки Карпатського регіону, такі як Черемош, Прут, Тиса та Стрий, створюють можливості для сплавів на байдарках та рафтингу. Багато природних озер і

штучних водойм знаходяться на Волинському Поліссі, загалом в Україні налічується 3 тисячі природних озер та 22 тисячі штучних водойм.

Рис. 2.1. Компонентна структура природно-ресурсного потенціалу України

Джерело: розроблено автором за [9]

Україна також має бальнеологічні ресурси, такі як мінеральні води та лікувальні грязі, які зосереджені переважно на Причорноморському, Азовському та Карпатському регіонах. Курорти, такі як Куяльник і Бердянськ, відомі своїми грязьовими процедурами. Найбільша кількість джерел мінеральних вод знаходиться в Львівській та Закарпатській областях.

Також Україна славиться своїми лісовими ресурсами, і займає одне з провідних місць в Європі за кількістю лісових насаджень. Ландшафти України, які включають рельєф, краєвиди та печери, мають велике значення для туризму через свої оздоровчі та пізнавальні можливості.

Варто також зазначити, що Україна має значний потенціал у сфері спелеотуризму. Країна має значну кількість відомих карстових порожнин, зокрема чотири з них входять у списки найбільших печер світу, таких як

Оптимістична, Озерна, Попелюшка та Млинки. Більшість печер розташовані в Подільсько-Буковинському і Карпатському регіонах.

Україна також має значну кількість природно-заповідних територій, включаючи 20 природних заповідників. На даний момент в країні функціонує 13 природних заповідників і 11 національних природних парків. Заповідники і парки займають близько 10% території України і розташовані в різних регіонах країни.

Однак, через воєнні дії і окупацію деяких територій, ситуація щодо функціонування заповідників є складною. На жаль, не можна точно сказати, які наслідки та збитки були завдані природному середовищу, флорі та фауні, внаслідок мінування та ракетних ударів [15].

Кожна область має свої унікальні особливості, пов'язані з туристичною діяльністю та обмеженнями, які застосовуються на їх території. Ці особливості часто пов'язані з різними обмеженнями, які можуть діяти в конкретних регіонах. Наприклад, деякі природні заповідники або резервати можуть мати обмеження щодо доступу або активностей, що можна проводити на їх території, з метою збереження природних ресурсів та екосистем.

Також розташування об'єктів критичної інфраструктури, таких як промислові підприємства, енергетичні об'єкти або транспортні магістралі, може впливати на туристичну діяльність. Деякі регіони можуть мати обмеження або обмежений доступ до певних місць через розташування таких об'єктів.

Варто зазначити, що повномасштабне вторгнення росії на територію суверенної України суттєво вплинуло на розвиток туризму. Незважаючи на ці виклики, Україна продовжує розвивати свій туристичний потенціал в інших регіонах країни, які не постраждали від конфлікту. Уряд та туристична індустрія активно працюють над привабливими пропозиціями для туристів, включаючи розвиток екотуризму в інших регіонах України.

Варто зазначити, що російська агресія спричинила втрату контролю над частинами території, що мали потенціал для розвитку екотуризму. Це й Крим,

і Донецька та Луганська області. Дуже постраждала від окупантів й Херсонська область. Підривом Каховської ГЕС було зруйновано значну частину річкових екосистем, природних угідь та водних біорезерватів. Це матиме негативний вплив на багато видів рослин і тварин, а також на різноманіття флори та фауни в регіоні.

Природні туристичні атракції, пов'язані з річковим ландшафтом, рибальством, водними видами спорту та іншими активностями, також постраждали в результаті підриву греблі. Відновлення природи та екосистем після таких подій може зайняти десятиліття, а інфраструктура для екотуризму може потребувати значних зусиль для відновлення.

На сьогодні лідером в наданні послуг екотуризму серед регіонів України є Західний регіон. Це пояснюється не лише багатими пропозиціями для відпочинку, але й високою популярністю серед туристів. Зокрема, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області мають найбільшу привабливість для відвідувачів.

У зимовий період туристів приваблює можливість катання на гірських лижах, колоритні святкування Нового року та Різдва. Влітку основними причинами для відвідування є краса карпатської природи, можливість здійснювати походи, збирати гриби та ягоди. Регіон також славиться великою кількістю історичних та культурних пам'яток, а Закарпаття відоме своїм виноробством та домашніми сирами. Якість надання послуг у цьому регіоні знаходиться на належному рівні, що сприяє задоволенню потреб туристів.

У Центральному регіоні України, зокрема в Полтавській, Черкаській, Вінницькій та Кропивницькій областях, є значна кількість пропозицій з екотуризму. Туристам пропонуються такі активності, як катання на конях, відвідування музеїв і історичних пам'яток архітектури та природи. Особливо варто зазначити, що Полтавщина має свої унікальні місця, такі як Диканька та Великі Сорочинці, пов'язані з історією та спадщиною Гоголя. Рівень надання послуг з розміщення туристів є середнім, але саме це дає змогу відчувати справжній сільський колорит.

В Південному регіоні України, зокрема в Одеській, Миколаївській, Запорізькій та Херсонській (нині частково окупована) областях, пропозиції з екотуризму є широкими і різноманітними. Ці області приваблюють туристів своєю розмаїтістю флори та фауни, включаючи скелі, каньйони та інші природні утворення.

Особлива увага заслуговує Південний Буг, який є дивовижною річкою і приваблює туристів своєю красою та можливостями для активного відпочинку. Окрім природних багатств, в цьому регіоні також можна поглибитися у культуру та традиції різних національностей, які проживають на Одещині. Це створює неповторну атмосферу і додає цікавості до подорожей у ці області.

В Північному регіоні України, зокрема в Київській, Житомирській та Чернігівській областях, екотуризм є досить поширеним. Ці регіони пропонують туристам можливість познайомитися з Трипільською культурою, насолодитися чудовими краєвидами та насиченою природою Полісся.

Туристи, відвідавши ці області, можуть ознайомитися з унікальними археологічними об'єктами та відвідати музеї, які присвячені Трипільській культурі. Крім того, вони матимуть змогу насолодитися природними заповідниками, річками, озерами та лісами, які розкинулися на цих територіях.

У Східному регіоні України, зокрема в Дніпропетровській та Харківській областях, екотуризм також має значну популярність. Тут туристи матимуть можливість не лише відпочити на природі, але й зануритися в історію козацьких часів, почути цікаві історії про отаманів та козаків, а також дізнатися багато цікавого про відомий петриківський розпис.

Нами було проведено SWOT-аналіз екотуризму в Україні, який дав можливість оцінити сучасний його стан екотуризму, окреслити перспективи його розвитку в Україні, а також попередити виникнення можливих проблем (табл.2.1).

Таблиця 2.1

SWOT-аналіз екотуризму в Україні

Фактори, що впливають екотуризм	Позитивні	Негативні
Внутрішні	<p>(S) Сильні сторони:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Переважно свіже повітря та чиста природа. 2. Багата флора та фауна, мальовничі краєвиди. 3. Велика кількість історичних та культурних пам'яток. 4. Збережені національні традиції. 5. Гостинність місцевого населення. 6. Багато приватних садиб. 7. Низька вартість проживання та харчування. 8. Екологічно чисті продукти, вирощених самостійно. 	<p>(W) Слабкі сторони:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Житлові умови залишають бажати кращого. 2. Існують проблеми з постачанням води. 3. Недостатня обізнаність населення в даному виді відпочинку. 4. Власники господарств не володіють іноземними мовами. 5. Електронне бронювання не є широко поширеним та доступним. 6. Інфраструктура є недостатньо розвиненою. 7. Відсутність цікавих туристичних атракцій.
Зовнішні	<p>(O) Можливості:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зростання економічного благополуччя та зайнятості сільського населення. 2. Підвищення якості життя в українських селах. 3. Формування позитивного образу України на міжнародній арені. 4. Розвиток і покращення інфраструктури сіл. 5. Збереження історико-культурних пам'яток. 	<p>(T) Перешкоди:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність системи категоризації негативно впливає на якість нічліжних умов. 2. Політичний імідж країни не сприяє притоку іноземних інвестицій. 3. Безробіття в країні підвищує рівень злочинності і тим самим відлякує туристів. 4. Відсутність належної нормативно-правової бази ускладнює організацію відпочинку на селі.

Джерело: розроблено автором самостійно

Після аналізу табл.2.1 можна зробити висновок, що для подальшого розвитку екотуризму в Україні необхідно вжити кілька заходів. Перш за все, потрібно створити єдину законодавчо-нормативну базу, яка б регулювала цю сферу. Окрім того, важливо провести категоризацію баз відпочинку, щоб туристи могли вибрати відповідний рівень комфорту. Також слід розробити заходи, які б спонукали відпочиваючих проводити більше часу в сільських садибах.

На сьогоднішній день громадське об'єднання «Спілка екологічного туризму України» займається проблемами та розвитком екотуризму в країні.

Ця організація розробила та затвердила Програму добровільної категоризації у сфері екотуризму, відому як «Українська гостинна садиба» [5].

Головна мета цієї організації полягає в розвитку сільських територій та поліпшенні комплексного обслуговування туристів в сільській місцевості, а також у наданні послуг з розміщення згідно з встановленими стандартами.

Власники закладів розміщення для туристів в сільській місцевості, які пройшли добровільну сертифікацію та категоризацію, отримують певну категорію та знак, який надається на три роки (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Знак «Українська гостинна садиба». ГО «Спілка екологічного туризму в Україні»

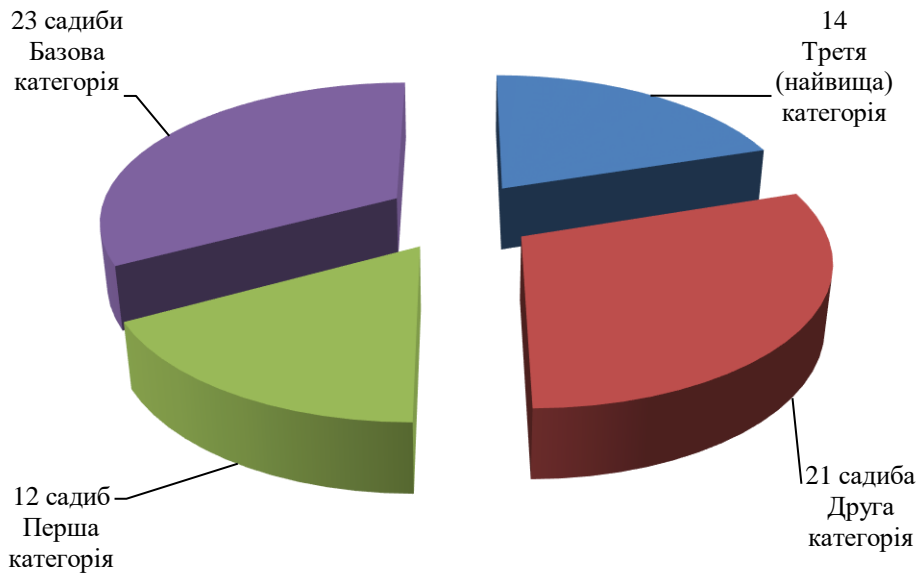
Джерело: [5]

Після отримання такого знаку, власник розміщує його на зовнішній стороні свого будинку. Додатково це підтверджується сертифікатом, який наведено в Додатку Б. Наявність цього знаку та сертифіката дає змогу власнику інформувати гостей про якість житлових умов та послуг під час рекламних кампаній або розміщення оголошень у ЗМІ. Власники також можуть встановлювати відповідну плату за розміщення, враховуючи отриману категорію. Існує чотири категорії: базова (без квітки), перша (одна квітка), друга (дві квітки) та третя (три квітки), остання є найвищою категорією. Короткий опис кожної категорії наведено в Додатку В.

Для кращого уявлення про стан екотуризму в Україні розглянемо

пропозиції учасників мережі «Українська гостинна садиба» за регіонами та областями країни. Перелік закладів розміщення за регіонами та їх категоріями наведено в Додатку Г.

На рис.2.3 наведено графічне зображення розподілу садиб в Україні, які пройшли добровільну категоризацію за отриманими категоріями.

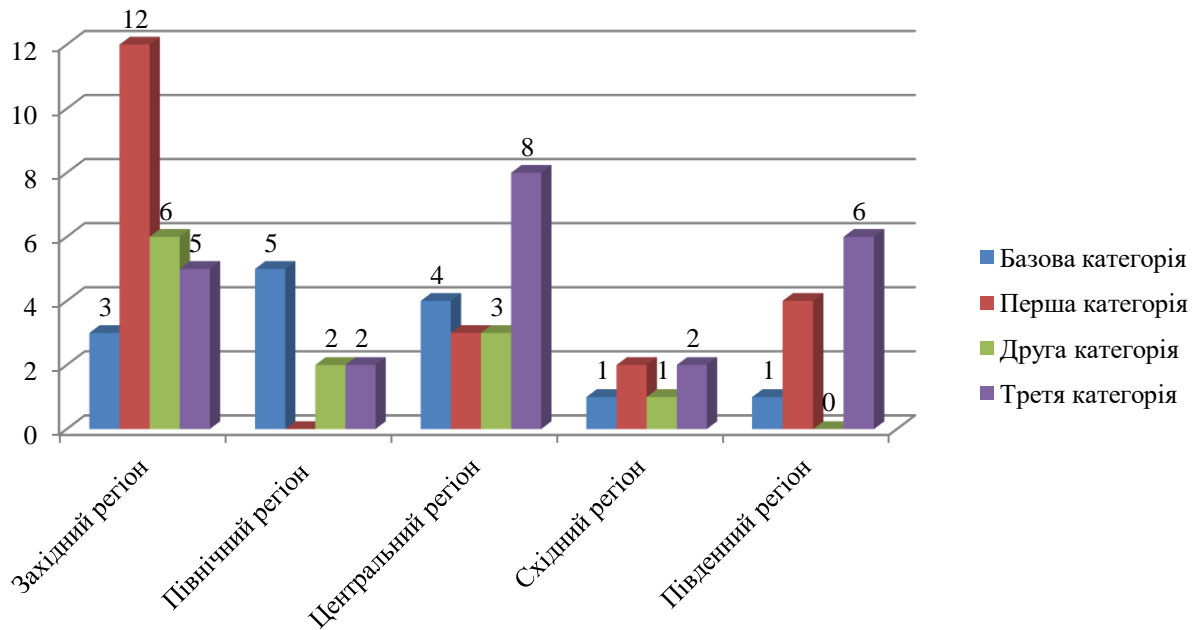

Рис. 2.3. Розподіл садиб в Україні за отриманими категоріями при проходженні добровільної категоризації (од.)

Джерело: [5]

Як видно з рис.2.3, більшість садиб в Україні мають базову категорію, яку представляють 23 садиби. Ця найнижча категорія включає садиби з простим меблюванням, мінімальними зручностями та невисоким рівнем обслуговування. Однак, вони пропонують доступні ціни, гостинних господарів, якісну та натуральну їжу, а також оточені різноманітною та захоплюючою природою. Друга категорія включає 21 садибу, що свідчить про позитивний розвиток, оскільки вони надають послуги на належному рівні, з усіма необхідними зручностями та сучасним меблюванням. Першу категорію мають 12 садиб, а найвищу категорію, третю, мають 14 садиб.

Детальний аналіз садиб, які входять до мережі «Українська гостинна садиба» Громадської організації «Спілка зеленого туризму в Україні» у 2021 році за областями та категоріями представлено на рис.2.4.

Рис. 2.4. Структура садиб, що входять до мережі «Українська гостинна садиба» за категоріями по регіонам України

Джерело: [5]

Станом на кінець 2021 року, ГО «Спілка зеленого туризму в Україні» провела добровільну категоризацію 70 садиб по всій країні. Найбільша кількість садиб, а саме 26, знаходиться у Західному регіоні, переважно в Закарпатській області. У Центральному регіоні розташовані 18 садиб, з яких більшість (8) знаходиться у Полтавській області. Південний регіон має 11 садиб, Північний – 9 садиб, а Східний регіон – 6 садиб.

Аналіз учасників мережі «Українська гостинна садиба» показав, що не всі області представлені в цій сфері. Волинська, Донецька, Луганська, Рівненська, Сумська, Тернопільська та Хмельницька області не мають представництва в мережі. Це пояснюється тим, що категоризація садиб є добровільною справою, і власники садиб мають можливість вибрати, чи хочуть вони входити до цієї мережі.

Важливо зауважити, що статистичні дані не відображають загальну кількість садиб, які існують в Україні та пропонують послуги екологічного туризму. На сьогоднішній день неможливо точно визначити їх загальну

кількість, проте фахівці припускають, що близько 85-90% садіб є незареєстрованими [7].

Отже, Україна має великий потенціал для розвитку екотуризму. Країна багата на природні ресурси, має різноманітні ландшафти та унікальне біорізноманіття, що створює ідеальні умови для розвитку екологічно чистих туристичних маршрутів.

Сільські райони зокрема мають великий потенціал у сфері екотуризму. Там можна знайти незаймані куточки природи, чисті річки та озера, густі ліси та унікальні види флори й фауни. Відвідувачі можуть насолоджуватися мальовничими пейзажами, активно проводити час, відвідувати сільські ферми, де вирощують органічні продукти, та спілкуватися з місцевими жителями, які зберігають старовинні традиції та ремесла.

Окрім того, у сільських районах можна досліджувати аутентичну культуру та народні звичаї. Туристи можуть брати участь у майстер-класах з ручної роботи, вишивки, глиняного мистецтва та інших традиційних занять. Вони можуть також спробувати страви місцевої кухні, які готують зі свіжих органічних продуктів.

Розвиток екотуризму в сільських районах принесе користь не лише туристам, але й місцевому населенню. Він сприятиме збереженню природних ресурсів, підтримці малого бізнесу та зростанню зайнятості на місцях. Крім того, це сприятиме збереженню традицій, місцевої культури та сприяє залученню інвестицій у розвиток сільських районів.

2.2. Аналіз проблем функціонування екологічного туризму

Одержувати користь від екологічного туризму, забезпечуючи при цьому сталий розвиток та збереження природи, є важливим завданням. Тому, вивчення проблем екологічного туризму, є актуальним і необхідним кроком для досягнення цієї мети.

Сьогодні розвиток екологічного туризму обмежують і гальмують такі проблеми [14, с. 40]:

- політико-економічна нестабільність: нестабільна політична та економічна ситуація в країні може негативно впливати на розвиток екологічного туризму, знижуючи інтерес та можливості для інвестицій у туристичні проекти;

- відсутність належного правового забезпечення: недостатня законодавча база та відсутність чітких нормативних актів можуть ускладнювати розвиток туристичних проектів у сільській місцевості;

- відсутність механізму раціонального та екологічно збалансованого використання природного та історико-культурного потенціалу для потреб туризму. Недостатня увага до збереження та раціонального використання природних ресурсів та культурно-історичного спадку може негативно впливати на привабливість екологічного туризму;

- недостатнє використання природного та історико-культурного потенціалу: недостатня увага до збереження та раціонального використання природних ресурсів та культурно-історичного спадку може негативно впливати на привабливість екологічного туризму;

- недостатня розвиненість інфраструктури та комунікацій: відсутність розвинутої туристичної інфраструктури та зручних комунікаційних засобів у сільській місцевості ускладнюють доступність туристичних об'єктів та послуг;

- брак дешевих кредитів: відсутність фінансової підтримки та доступу до недорогих кредитів ускладнює модернізацію та розвиток екологічного туризму;

- несприятливе правове та економічне середовище для діяльності сільського населення: низький рівень доходів, обмежені можливості розвитку підприємництва та недостатня підтримка від держави можуть перешкоджати розвитку екологічного туризму, особливо в сільських районах.

Ці проблеми обмежують розвиток екологічного туризму в Україні, і для його успішного розвитку необхідно вирішувати ці проблеми шляхом створення сприятливого правового середовища, покращення інфраструктури, надання фінансової та інформаційної підтримки, а також підвищення рівня кадрового потенціалу та життєвого рівня сільського населення.

Таким чином, Україна розглядає екологічний туризм як стратегічну галузь розвитку. Країна має значний природний потенціал, багату історію, культурну спадщину та етнографічне розмаїття, а також вигідне геополітичне розташування, що створює перспективи для розвитку екологічного туризму. Однак, є кілька факторів, які можуть ускладнювати розвиток екологічного туризму в Україні. Політико-економічна нестабільність, відсутність належного правового регулювання, недостатність інфраструктури та комунікацій, низький рівень кадрового та рекламно-інформаційного забезпечення, брак доступних кредитів для модернізації сільського туризму, а також несприятливе правове та економічне середовище для діяльності сільського населення можуть становити обмеження для розвитку екологічного туризму в Україні.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТОМ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В КРАЇНІ

3.1. Удосконалення організаційно-правової структури управління екологічним туризмом

Удосконалення організаційно-правової структури управління екологічним туризмом є важливим кроком для сприяння його розвитку і збереження природних та культурних ресурсів. Серед заходів, які ми пропонуємо для удосконалення організаційно-правової структури управління екологічним туризмом, наступні:

1. Створення спеціалізованих органів. Для кращого управління екологічним туризмом можна створити спеціалізовані органи або агентства, що відповідають за розвиток, координацію та контроль за екотуризмом. Ці органи можуть мати повноваження у галузі планування, регулювання, моніторингу та оцінки екотуристичних проектів.

2. Розробка законодавства. Необхідно розробити спеціальне законодавство, яке регулюватиме екологічний туризм та забезпечуватиме збереження природних ресурсів і культурної спадщини. Це законодавство може включати норми щодо охорони природних територій, контролю за використанням ресурсів, заборони діяльності, яка може завдати шкоди довкіллю та культурним цінностям.

3. Забезпечення координації. Важливо забезпечити ефективну координацію між різними зацікавленими сторонами, такими як урядові органи, місцеві громади, приватний сектор та громадські організації. Це може бути досягнуто шляхом створення спеціальних комітетів або робочих груп, які будуть відповідати за координацію різних аспектів екотуризму.

4. Розвиток партнерства з громадами. Важливо включати місцеві громади у процеси прийняття рішень та розвитку екотуризму. Це може бути

досягнуто шляхом залучення громадських організацій, консультацій з місцевими жителями та спільного розвитку проєктів, які враховують потреби та інтереси громад.

5. Підвищення кваліфікації та освіти. Для ефективного управління екологічним туризмом необхідно забезпечити підвищення кваліфікації працівників у сфері туризму та екології. Можна розробити спеціалізовані програми навчання та тренінги для туристичних операторів, гідів та інших фахівців, що допоможуть їм бути більш компетентними у сфері екотуризму.

Ці заходи спрямовані на покращення організаційно-правової структури управління екологічним туризмом та забезпечення сталого розвитку цієї галузі.

Отже, удосконалення організаційно-правової структури управління екологічним туризмом сприятиме збереженню природних та культурних ресурсів України та забезпечить сталість розвитку цієї галузі. Шляхом створення спеціалізованих органів, розробки відповідного законодавства, забезпечення координації між зацікавленими сторонами, розвитку партнерства з громадами та підвищення кваліфікації фахівців, Україна може створити сприятливі умови для розвитку екологічного туризму та збереження своїх природних багатств.

3.2. Оцінка екотуристської ємності та пропускної спроможності особливо охоронюваних природних територій

Оцінка екотуристської ємності та пропускної спроможності особливо охоронюваних природних територій є важливим кроком у плануванні та управлінні екологічним туризмом. Цей процес дає змогу визначити максимальну кількість відвідувачів, яку даний природний об'єкт може вмістити, з урахуванням збереження його екологічної цілісності та культурної спадщини.

Оцінку екотуристської ємності та пропускнуої спроможності проведемо для одного з об'єктів особливо охоронюваних природних об'єктів Житомирщини.

Житомирщина, розташована в мальовничому регіоні Полісся, насправді має значний потенціал для розвитку екологічного туризму. Цей регіон відрізняється розмаїттям природних ландшафтів, які включають в себе річки, озера та ліси.

Полісся є унікальним екосистемним регіоном з багатим біорізноманіттям, що пропонує відвідувачам безліч можливостей для спостереження за дикою природою, активного відпочинку та екологічно чистих видів розваг. Туристи можуть насолоджуватися пішими та велосипедними прогулянками в чарівних лісах, досліджувати річкові долини та озера, а також відвідувати природні резервати та парки, де вони зможуть зустріти рідкісні види рослин і тварин. Окрім того, екологічний туризм в Житомирській області може включати в себе і агротуризм. Туристи можуть відвідувати сільські маєтки та фермерські господарства, де вони матимуть можливість познайомитися з сільським життям, долучитися до сільськогосподарських робіт та спробувати органічні страви, приготовані з місцевих продуктів.

Загалом, Житомирщина пропонує різноманітні можливості для екологічного туризму, що дозволяє туристам насолодитися природою, пізнати унікальні екосистеми та внести свій вклад у збереження природного середовища.

В якості об'єкту оцінки нами було обрано історико-культурний комплекс «Замок Радомисль», що є приватним музейним комплексом і знаходиться в місті Радомишлі (Житомирської області) (фото 3.1).

Ландшафтний парк, що оточує замок, пропонує відвідувачам можливість насолоджуватися природною красою та спокоєм. Парк включає в себе різноманітність рослинного світу, декоративні сади та алеї, де туристи можуть прогулятися, релаксувати та насолоджуватися атмосферою.

Рис. 3.1. Замок Радомисль

Джерело: [35]

Замок Радомисль – це унікальний туристичний об'єкт, де відвідувачі мають можливість побачити історію та культуру регіону. В музейних експозиціях представлені колекції предметів сакрального мистецтва і церковного начиння, а також стародавні українські і європейські артефакти. Це дозволяє не лише насолодитися атмосферою минулого, але й поглибити знання про культурну спадщину регіону.

Замок Радомисль також має різноманітну інфраструктуру для відвідувачів. Він об'єднує готель, музей, ландшафтний парк, приміщення для урочистих церемоній та концертний зал.

Для визначення екотуристської ємності туристичних об'єктів замку автором запропоновано методику, яку розробив І. Смирнов і яка базується на основі алгоритмів, рекомендованих Всесвітньою туристичною організацією ООН для архітектурних, історичних та експозиційних об'єктів [22; 23]:

1. Визначаємо пропускну спроможність об'єкта:

$$П = T / Щ, \quad (3.1)$$

де, П – пропускна спроможність об'єкта (осіб);

Т – площа об'єкту (м²);

Щ – рекомендований стандарт щільності відвідувачів (м²/туриста).

2. Визначаємо коефіцієнт ротації:

$$Кр = Ч / В, \quad (3.2)$$

де, Кр – коефіцієнт ротації;

Ч – кількість годин на день, коли об'єкт відкритий для туристів (год.);

В – середня тривалість відвідування (год.- хвил.).

3. Визначаємо максимально допустиму кількість щоденних відвідувачів (максимальний щоденний потік туристів):

$$Мв = П * Кр, \quad (3.3)$$

де, Мв – максимальна допустима кількість щоденних відвідувачів (осіб);

П – пропускна спроможність об'єкту (осіб);

Кр – коефіцієнт ротації.

4. Визначаємо екотуристську ємність особливо охоронюваного природнього об'єкту (річна максимальна кількість туристів):

$$ЛПз = Мв (365 - X), \quad (3.4)$$

де, X – кількість неробочих днів об'єкту екологічного туризму

Площа туристичного об'єкту – замку Радомисль = 10 000 м² (Т = 10 000 м²); стандарт щільності відвідувачів Щ = 5 м²/1 туриста.

Отже, спочатку визначаємо пропускну спроможність об'єкту: П = 10 000/5 = 2000 осіб.

Далі розраховуємо коефіцієнт ротації: $K_p = 8 \text{ год}/1 \text{ год} \cdot 40 \text{ хв.} = 4,8$.

Насамкінець отримуємо значення екотуристської ємності, тобто максимально можливий туристопотік становитиме $M_v = 2000 * 4,8 = 9600$ осіб/день.

З метою розвитку екотуризму та збільшення пропускної спроможності замку Радомисль слід проводити спільну роботу на рівнях:

- адміністрації туристичної дестинації, де розташовані такі об'єкти (просування та позиціонування об'єктів екотуризму на туристичному ринку);
- самих об'єктів екологічного туризму як об'єктів туристичної атрактивності;
- туристичних компаній (розробка нових турів, у тому числі в привабливі для туристів замки).

Таким чином, тісна та взаємопов'язана робота на рівнях адміністрації туристичної дестинації, об'єктів екологічного туризму та туристичних компаній є ключовим елементом для розвитку екотуризму та збільшення пропускної спроможності замку Радомисль. Ця спільна робота сприятиме розширенню меж використання культурно-історичного потенціалу дестинації, зокрема об'єктів екологічного туризму. Розвиток і диференціація цих об'єктів стануть суттєвою допомогою в розвитку екологічного туризму, який в свою чергу свідчить про туристичну освоєність культурно-історичного потенціалу туристичної дестинації. Такий підхід дозволить залучити більше туристів, пропонуючи їм різноманітні та привабливі туристичні програми, засновані на екологічних цінностях та унікальності об'єктів.

ВИСНОВОК

Таким чином вивчивши потенціал екологічного туризму в Україні та провівши аналіз перспектив його розвитку, ми дійшли наступних висновків:

1. Розглянувши визначення та ознаки екологічного туризму, ми з'ясували, що екотуризм – це форма туризму, яка ставить перед собою мету збереження природного середовища та пропагування екологічної свідомості. Він орієнтований на відвідування природних об'єктів, заповідних територій, екосистем з метою їх дослідження, спостереження та оцінки.

Екотуризм відіграє важливу роль у збереженні природи та сталому розвитку. Він сприяє збалансованому використанню ресурсів, підтримці місцевих економік та збереженню біологічного різноманіття. Одним із ключових факторів формування екотуризму є зростання свідомості туристів про важливість охорони природи та екологічної сталості

2. Дослідивши місце та значення екологічного туризму в економіці регіону, ми дійшли висновку, що екотуризм може стати суттєвим джерелом доходів для регіону, забезпечуючи розвиток малого бізнесу, залучення інвестицій, збереження природи та культурної спадщини, а також поліпшення якості життя місцевих громад.

3. Провівши аналіз основних тенденцій розвитку екологічного туризму та оцінка ресурсного потенціалу у країні, можемо сказати, що Україна має великий потенціал для розвитку екотуризму. Країна багата на природні ресурси, має різноманітні ландшафти та унікальне біорізноманіття, що створює ідеальні умови для розвитку екологічно чистих туристичних маршрутів.

Сільські райони зокрема мають великий потенціал у сфері екотуризму. Там можна знайти незаймані куточки природи, чисті річки та озера, густі ліси та унікальні види флори й фауни. Відвідувачі можуть насолоджуватися мальовничими пейзажами, активно проводити час, відвідувати сільські ферми,

де вирощують органічні продукти, та спілкуватися з місцевими жителями, які зберігають старовинні традиції та ремесла.

Окрім того, у сільських районах можна досліджувати аутентичну культуру та народні звичаї. Туристи можуть брати участь у майстер-класах з ручної роботи, вишивки, глиняного мистецтва та інших традиційних занять. Вони можуть також спробувати страви місцевої кухні, які готують зі свіжих органічних продуктів.

Розвиток екотуризму в сільських районах принесе користь не лише туристам, але й місцевому населенню. Він сприятиме збереженню природних ресурсів, підтримці малого бізнесу та зростанню зайнятості на місцях. Крім того, це сприятиме збереженню традицій, місцевої культури та сприяє залученню інвестицій у розвиток сільських районів.

4. Дослідивши проблеми функціонування екологічного туризму, ми вияснили, що Україна розглядає екологічний туризм як стратегічну галузь розвитку. Країна має значний природний потенціал, багату історію, культурну спадщину та етнографічне розмаїття, а також вигідне геополітичне розташування, що створює перспективи для розвитку екологічного туризму. Однак, є кілька факторів, які можуть ускладнювати розвиток екологічного туризму в Україні. Політико-економічна нестабільність, відсутність належного правового регулювання, недостатність інфраструктури та комунікацій, низький рівень кадрового та рекламно-інформаційного забезпечення, брак доступних кредитів для модернізації сільського туризму, а також несприятливе правове та економічне середовище для діяльності сільського населення можуть становити обмеження для розвитку екологічного туризму в Україні.

5. Удосконалення організаційно-правової структури управління екологічним туризмом сприятиме збереженню природних та культурних ресурсів України та забезпечить сталість розвитку цієї галузі. Шляхом створення спеціалізованих органів, розробки відповідного законодавства, забезпечення координації між зацікавленими сторонами, розвитку

партнерства з громадами та підвищення кваліфікації фахівців, Україна може створити сприятливі умови для розвитку екологічного туризму та збереження своїх природних багатств.

6. Оцінка екотуристської ємності та пропускної спроможності замку Радомисль є важливим кроком для ефективного управління туристичним потоком. З врахуванням ємності замку, яка складає 2000 осіб, і коефіцієнта ротації, що дорівнює 4,8, максимально можливий туристопотік становить 9600 осіб на день. Ця оцінка допоможе забезпечити збалансований туристичний потік та запобігти перевантаженню замку, що може негативно вплинути на збереження його культурно-історичної цінності. Враховуючи ці дані, можна розробляти стратегії управління туристичними потоками та забезпечувати якісний та сталий розвиток екотуризму в цьому регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барвінок Н. В., Барвінок М. В. Вплив російсько-української війни на туризм в Україні та перспективи його розвитку в майбутньому. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-4>
2. Бардаш С., Черниш Д. Сутність екологічного туризму та його зміни в умовах сталого розвитку. *Scientific Collection «InterConf»*. 2023. № (152). С. 482–488. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/3204>
3. Гаврилюк Н. Екотуризм в Україні: тенденції, проблеми, перспективи. *Стратегії підприємництва та інновацій*. 2020. № 3. С. 75–81
4. Гетьман В.І. Екотуризм чи екологічний туризм: теорія і реальність. *Рідна природа*. 2020. № 3. С. 24–29.
5. ГО «Спілка екологічного туризму України». URL: <https://www.greentour.com.ua/>
6. Горпиненко О. О., Слободяник О. М. Потенціал екотуризму в Україні: стан та перспективи розвитку. *Економічний вісник університету*. 2019. №43(2). С. 23–29.
7. Дюк А.А., Бурлака Н.І. Розвиток зеленого туризму в Україні: електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2018/120.pdf
8. Зайченко М. Екотуризм в Україні: проблеми та перспективи. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2020. (246). С. 16–26.
9. Зарубіна А. В., Сіра Е. О., Демчук Л. І. Особливості туризму в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-14>.
10. Козаченко Ю. Розвиток екотуризму в Україні. *Бізнес Інформ*. 2019. №10. С. 37–41.

11. Кравченко О. Зелений туризм як шлях до сталого розвитку України. *Український географічний журнал*. 2019. (1). С. 25–31.
12. Любіцева О., Сташук К. Розвиток екологічного туризму в Україні. *Економічна та соціальна географія : наук. зб.* 2002. Вип. 53. С. 189–196.
13. Магдик. Н. Туризм під час війни: як відпочивати в Україні цього літа. *Сьогодні*. URL: <https://ukraine.segodnya.ua/ua/ukraine/turizm-vo-vremya-voynu-kak-otdyhat-vukraine-etim-letom-1629651.html>
14. Матеюк О.П., Кармаліта Д.С. Сучасні проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Науковий вісник*. 2019. №2(25). С.39–41.
15. Миронов Ю. Проблеми і перспективи розвитку екологічного туризму у світі та в Україні. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології»*. 1-3 бер. 2023. Київ: НАУ, 2023. С.268–269.
16. Олійник Я. Б., Гетьман В.І. Екологічний туризм на теренах національних природних парків і біосферних заповідників України в міжнародний рік екотуризму та гір. *Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Географія*. Вип. 48. Київ: Вид.-поліграф. центр «Київ. ун-т», 2002. С. 5–11.
17. Палюх В.В., Грабар Н.С., Порока С.В. Державне регулювання зеленого туризму в Україні: монографія. Харків: НУЦЗУ, 2021. 202 с.
18. Подорожі під час війни: де дозволено відпочивати і як безпечно організувати мандрівку. *Українська правда. Життя*. URL: <https://life.pravda.com.ua/travel/2022/06/20/249177>.
19. Посохов І. С., Сагайдачна А. В. Перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2019. № 9. С. 203–212.
20. Про сільський зелений туризм: Проект Закону України від 12.04.2007 р. № 3467. URL: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=30022

21. Рощин О. В., Плюта Ю. В. Розвиток екотуризму в Україні як напрямок сталого розвитку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2020. № 30(4). С. 47–53.
22. Смирнов І.Г. Логістичний менеджмент рекреаційно-туристичних ресурсів. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г.Сковороди»*. Спец. випуск. 2020. С. 270–274.
23. Смирнов І.Г. Про привабливість та логістичність рекреаційно-туристичних об'єктів та ресурсів (в контексті логістичної моделі сталого розвитку туризму. *Географія та туризм*. 2020. Вип. 4. С. 106–114.
24. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/249826501>.
25. Compendium on best practices and guidelines for ecotourism in asia and the pacific. URL: <https://www.unwto.org/project/compendium-best-practices-and-guidelines-ecotourism-asia-and-pacific> (07.06.2023).
26. Hall C. M. & Page S. J. *The geography of tourism & recreation: Environment, place and space*. 3rd ed. Oxon : Routledge, 2006. 400 p.
27. Honey M. *Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?* (Second ed.). Washington DC: Island Press, 2008. 568 p.
28. Kirilov Yu. E., GraNovskaya V. G., Aleshchenko L.O. Economic mechanism of formation of competitive advantages of subjects of tourist branch. *International scientific-practical journal «Economics of AIC»*. 2020. № 5. P. 45–49.
29. Krikuva V. M., Aleshchenko L. O. Strategic priorities for the development of youth entrepreneurship in the Kherson region in the field of tourism business. *Tavria Scientific Bulletin*. 2020. № 4. P. 18–24.
30. Québec declaration on ecotourism. In World Ecotourism Summit. Global Development Research Center, Québec City, 2002. URL: <https://www.gdrc.org/uem/eco-tour/quebec-declaration.pdf> (09.06.2023).
31. The British ecotourism market. WTO. 2001. 100 p. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284404865> (11.06.2023).

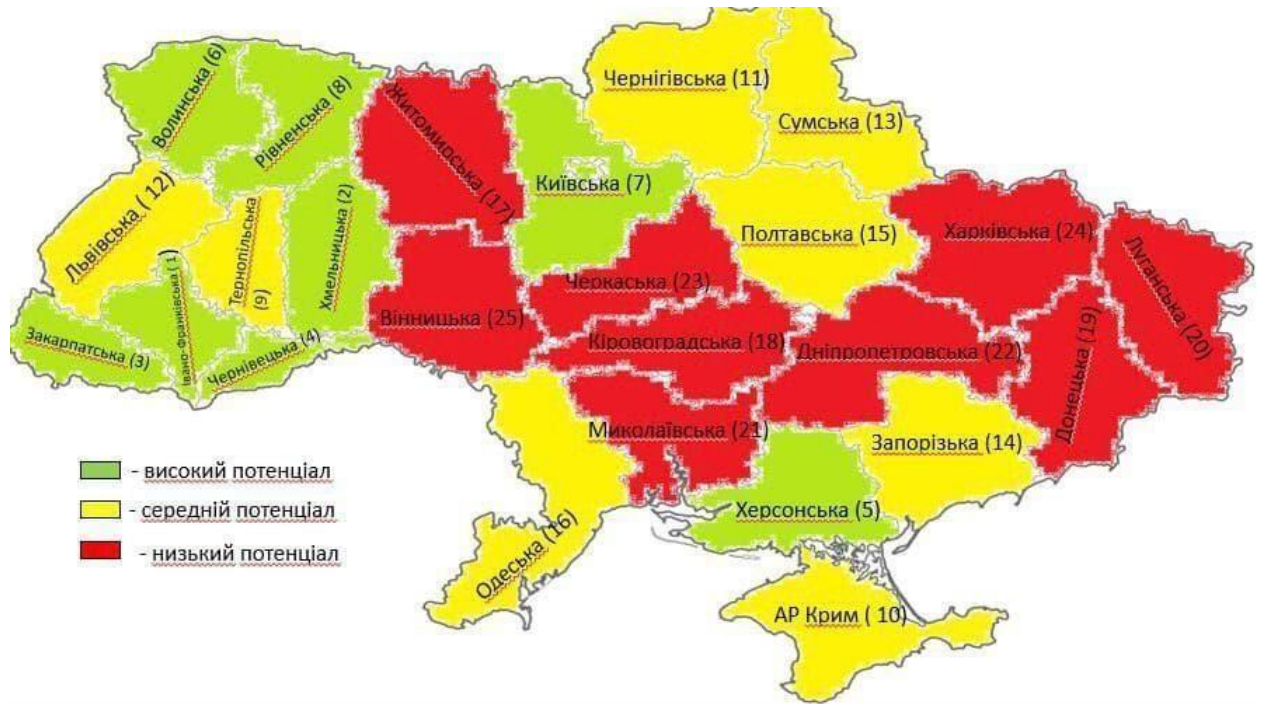
32. Un general assembly: ecotourism key to eradicating poverty and protecting environment. URL: <https://www.unwto.org/archive/global/press-release/2013-01-03/un-general-assembly-ecotourism-key-eradicating-poverty-and-protecting-envir> (07.06.2023).

33. What is ecotourism? The International Ecotourism Society's website. URL:<http://www.ecotourism.org/what-is-ecotourism> (08.06.2023).

34. Wallace G. N., Pierce S. M. An evaluation of ecotourism in Amazonas. Brazil, *Annals of Tourism Research*, 23 (4), 1996. P. 843–878.

35. <https://www.instagram.com/radozamok/>

Сертифікат «Українська гостинна садиба»

Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму
в Україні

СЕРТИФІКАТ

першого рівня (🌻)

Цей документ засвідчує відповідність
агросадиби вимогам програми категоризації
«Українська гостинна садиба»

Виданий власнику агросадиби _____

Село _____

Район _____

Область _____

Протокол комісії з категоризації № _____ від « _____ » _____ 20__ р.

Дійсний до « _____ » _____ 20__ р.

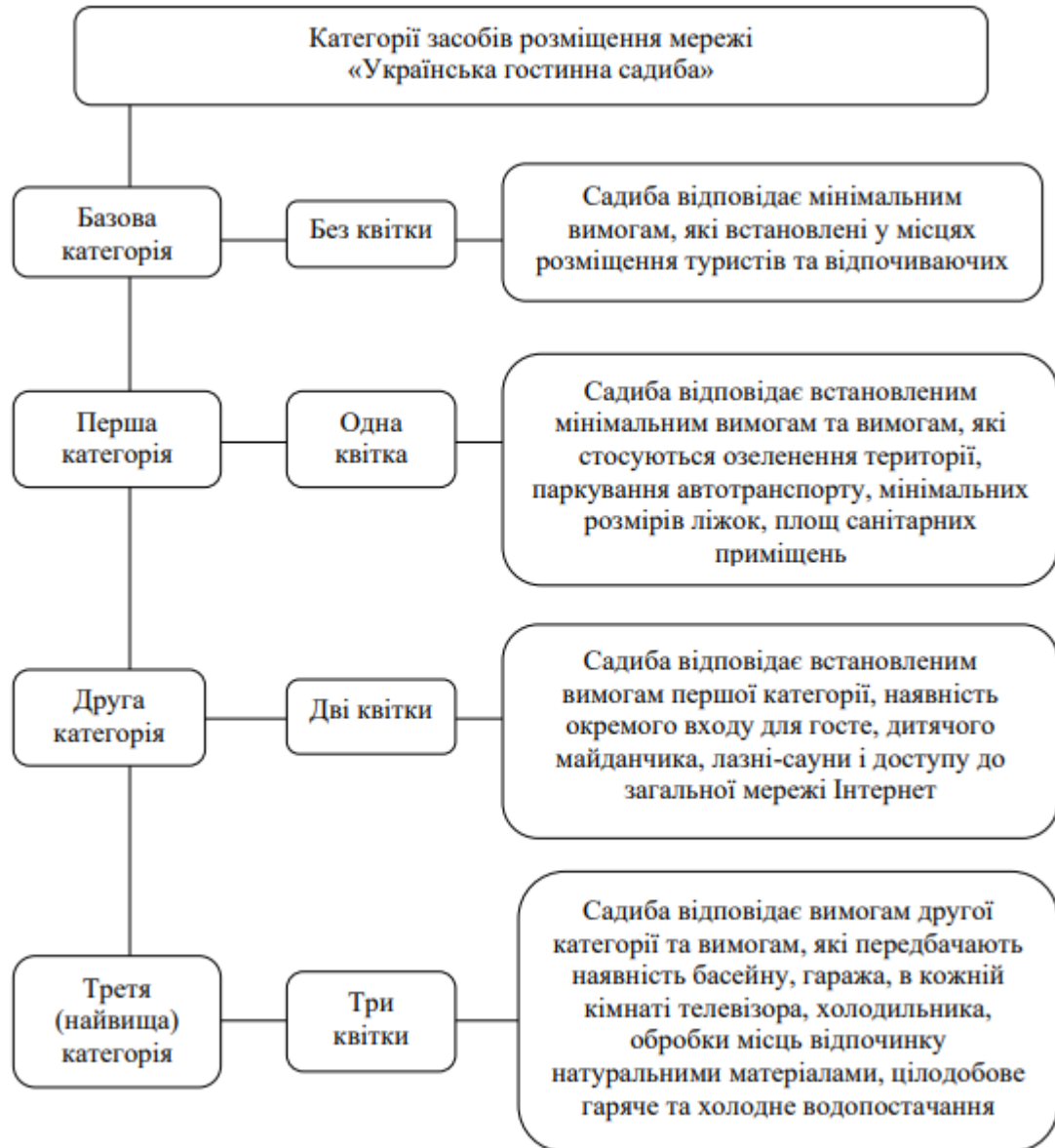
Голова правління Спілки _____

Голова комісії з категоризації _____

Додаток В

Категорії засобів розміщення мережі «Українська гостинна садиба»

Додаток Г

Садиби, які пройшли добровільну категоризацію та входять до мережі
«Українська гостинна садиба»

Регіон	Область	Найменування садиби	Категорія
1	2	3	4
Західний	Львівська	Садиба «Родинне Гніздо», с. Жданівка	Третя
		Садиба «Валентина», с. Сапіжанка	Друга
		Садиба «У Дем'янів», м. Сколе	Друга
		Котедж «4 Сезони», пгт. Славське	Базова
	Закарпатська	Садиба «У Грабчак Анжеліки», с. Сторожниця	Третя
		Садиба «Крафтова садиба», м. Рахів	Друга
		Садиба «Роксолана», с. Ізки	Друга
		Садиба «Магнолія», смт. Міжгір'я	Друга
		Котедж «Маргарита», с. Ізки	Друга
		Котедж «Незабутка», с. Верхній Студений	Друга
		Садиба «Смерекова хата», м. Рахів	Друга
		Садиба «Гадзівська хата», с. Пилипець	Друга
		Садиба «Ставне 158», с. Ставне	Друга
		Садиба «На березі річки», с. Ізки	Перша
		Садиба «Лісова пісня», с. Синяк	Перша
		Садиба «Vogobeu», смт. Чинадієво	Перша
		Садиба «Долина фазанів», с. Баранинці	Перша
	Садиба «У Гусяшки», с. Колочава	Базова	
	Івано-Франківська	Садиба «Княжий Град», с. Княздвір	Третя
		Гостинний двір «Колиба», с. Шевченкове	Друга
Гостинний двір «Горицвіт», с. Верхній Ясенів		Друга	
Садиба «На Бабієвій горі», с. Оболоня		Перша	
Садиба «Ведмежа гора», с. Космач		Перша	
Мотель «Володар», смт. Вигода		Базова	
Садиба «Сонячна садиба», с. Верховина		Базова	
Чернівецька	Садиба «Вікторія», с. Нирків	Базова	
Північний	Чернігівська	Садиба «на краю світу», с. Деснянське	Базова
	Житомирська	Садиба «Володимирська садиба», с. Приворотьє	Третя
		Садиба «Кіт Баюн та Кривенька Качечка», с. Тетерівка	Третя
		Садиба «Полісся», с. Рудня-Вороб'ївська	Перша
		Культурно-мистецький центр «Поліська хата», с. Городське	Базова
	Київська	Садиба «мезон Бланш Митниця», Київська область	Третя
		Садиба «Мезон Бланш Березівка», с. Березівка	Третя
Садиба «Синиця», с. Синиця		Третя	
Садиба «база», с. Вища Дубечня		Перша	
Центральний	Полтавська	Садиба «Берег Святої Тетяни», с. Вельбівка	Третя
		Садиба «У Солохи», смт. Диканька	Друга

Центральний	Полтавська	Садиба «У Миколи на Яром», с. Диканька	Друга	
		Садиба «Бузина», с. Піски-Удайські	Базова	
		Гостинна садиба «Щаслива оселя», смт. Котельова	Базова	
		Садиба «Покровська», с. Остап'є	Базова	
		Садиба «Весела садиба», с. Веселівка	Базова	
		Садиба «Кантрі хауз», с. Чечелеве	Базова	
	Кропивницька	Садиба «Маєток кантрі клуб», смт. Петрове	Третя	
	Черкаська	Садиба «Коло друзів», с. Будише	Третя	
		Садиба «Холодноярський зорепад», с. Сунки	Друга	
		Садиба «У пані Олі», с. Суботів	Друга	
		Садиба «Дві сестри», с. Суботів	Перша	
		Садиба «Хата Березіні», с. Мельники	Перша	
		Садиба «Медова садиба», с. Суботів	Базова	
	Вінницька	Садиба «Шполка», с. Юрківка	Базова	
		Садиба «Беризино», с. Зарванці	Третю	
Східний	Дніпропетровська	Садиба «Калиновий світ», с. Комарівці	Базова	
		Садиба «Перлина степу», с. Славянка	Третя	
		Садиба «Дача Едельвейс», Кіровська селищна рада	Друга	
	Харківська	Садиба «Ландшафтний парк Світлани Кульбашної в селі Військове», с. Військове	Базова	
		Садиба «тихий Кут Еко садіб», с. Чернечіна	Друга	
		Садиба «У Борисовича», смт. Борова	Перша	
		Садиба «Садиба майстрів», м. Валки	Базова	
Південний	Миколаївська	Спортивно-розважальний центр «Истоки», с. Петроо-Солониha	Базова	
	Херсонська	Садиба «Славутич», м. Таврійськ	Друга	
		Садиба «Шафран», с. Облої	Базова	
	Запорізька	Садиба «Дивосвіт», с. Геленджик	Друга	
		Садиба «Перлина степу», с. Тамбовка	Друга	
		Садиба «Бунгало», с. Балкове	Базова	
			Садиба для мало мобільних людей, с. Геленджик	Базова
	Одеська	Центр етнографічного, сільського зеленого туризму та сімейного відпочинку «Фрумушка-Нова», Тарутинський р-н.	Третя	
		Садиба «Нью-васюки», с. Молодіжне	Друга	
		Садиба «Бринзарня», с. Приморське	Базова	
Садиба «Ранчо дядечка Бо», с. Нерубальське		Базова		